Suomen kaasumarkkinan toiminta toimitusten häiriötilanteessa

Keskustelutilaisuus 4.3.2022

AGENDA JA TILAISUUDEN TARKOITUS

1. Alueellinen markkina - tilannekatsaus
2. Suomen markkina - tilannekatsaus
3. Suomen markkinan toiminta kaasun saantihäiriön aikana
4. Osapuolten vastuut poikkeustilanteessa
5. Viestintä poikkeustilanteessa
6. Etukäteen toimitetut kysymykset
7. Mahdollisuus esittää kysymyksiä

Tilaisuuden tarkoituksena on kuvata kaasun tukkumarkkinan toimintaa eritasoisissa teknisissä tai kaupallisissa saantihäiriöissä parantaen siten toimijoiden kykyä varautua häiriöihin omista lähtökohdistaan. **Tilaisuudessa ei spekuloida kaasutoimitusten jatkuvuudesta muun muassa vallitsevassa geopoliittisessa tilanteessa.**

Alueellinen markkina – tilannekatsaus 4.3.2022

Alueellisen kaasujärjestelmän siirtoverkonhaltijat käyvät päivittäin keskustelua markkinan tilannekuvasta ja pyrkivät maksimoimaan markkinan käytössä olevan varautumispotentiaalin muun muassa kasvattamalla kapasiteetteja Latvian varastoon.

Viestintäyhteys alueellisen markkinan vastuullisiin viranomaisiin on myös aktiivisessa tilassa.

Alueellista markkinaa syötetään tällä hetkellä lähinnä Imatran, Incukalnsin ja Klaipedan kautta.

Balticconnector tekninen siirtokapasiteetti:
EE → FIN
- 3/2022 54,6 GWh/d
- 4/2022 43,2 GWh/d
- 5/2022 65,4 GWh/d

FIN → EE
- 3/2022 46,87 GWh/d
- 4/2022 45,00 GWh/d
- 5/2022 67,20 GWh/d

Imatra tekninen siirtokapasiteetti:
- 220 GWh/d

Kaikki virallinen tieto alueellista ja Suomen järjestelmää koskien ilmoitetaan Get Baltic UMM-alustalla:
https://umm.getbaltic.com/public-umm

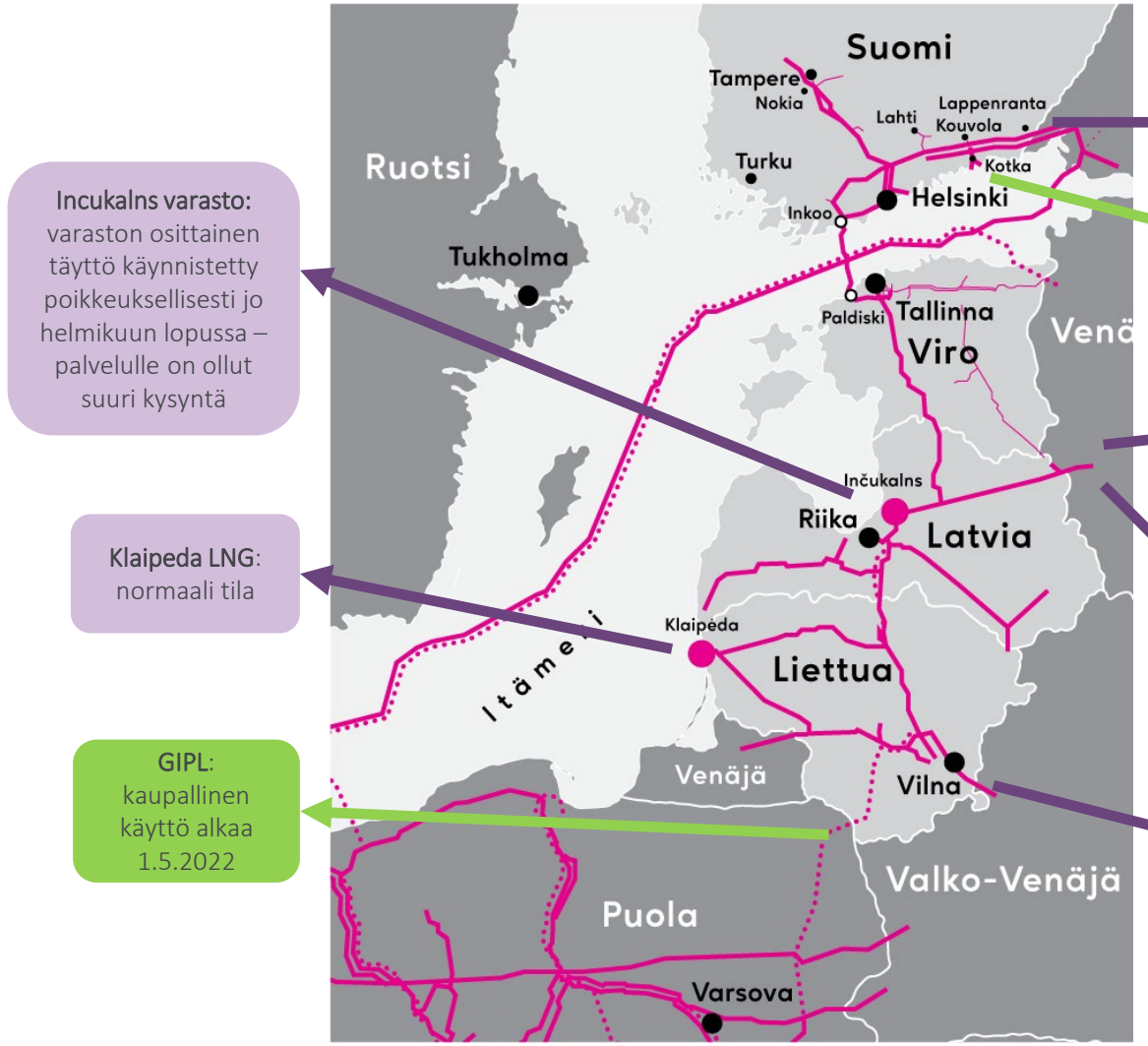

Incukalns varasto: varaston osittainen täyttö käynnistetty poikkeuksellisesti jo helmikuun lopussa – palvelulle on ollut suuri kysyntä

Klaipeda LNG: normaali tila

GIPL: kaupallinen käyttö alkaa 1.5.2022

Imatra: normaali tila

Hamina LNG: viimeistelytyöt käynnistyvät 3/2022

Värska: normaali tila

Luhamaa: normaali tila, kapasiteettia arvioidaan päivittäin. Suunniteltu huoltotyö Venäjän puolella alkaa 1.4

Kotlovka: huoltotyö Valko-Venäjän puolella – rajoittaa maksimikäyttöä mutta tarjolla on yhä vapaata kapasiteettia

Suomen markkina – tilannekatsaus 4.3.2022

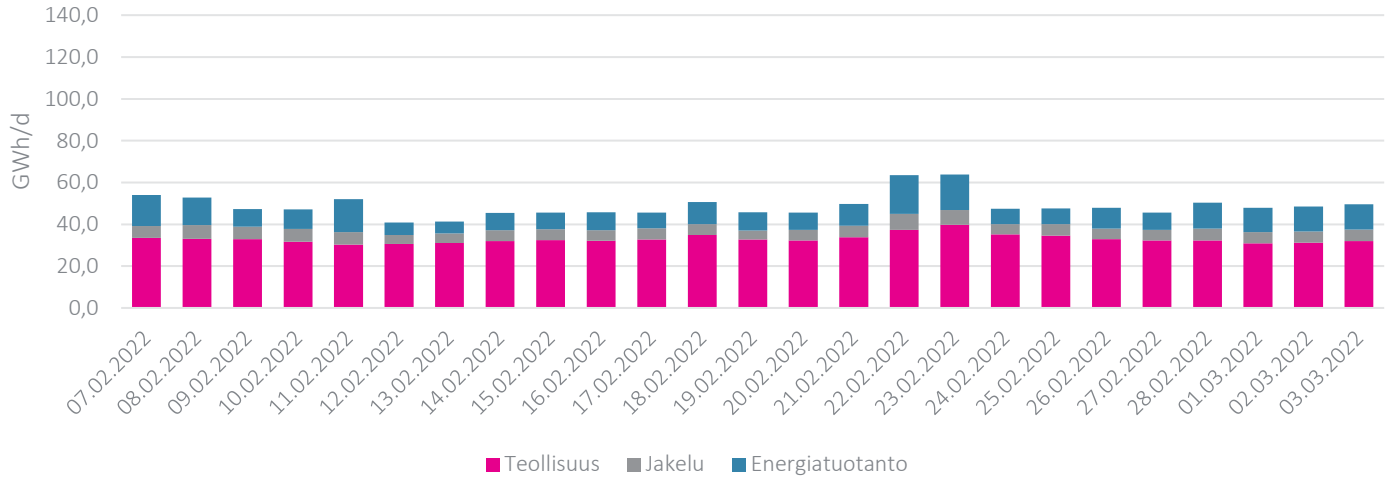

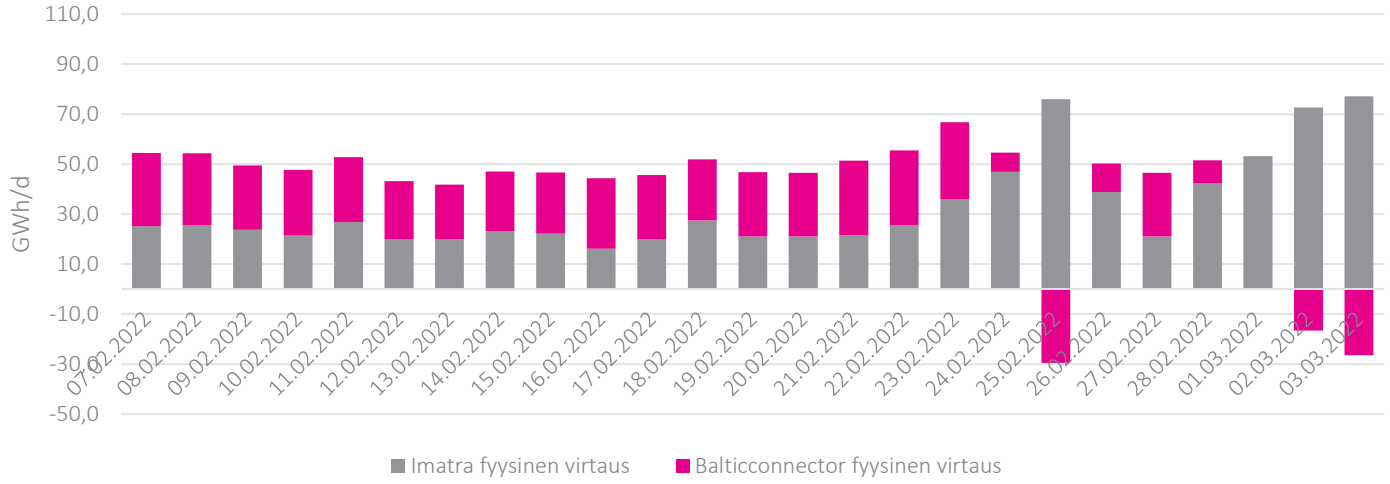

Viime viikkoina Suomen markkinalla käytetty kaasu on tullut keskimäärin 50/50 suhteessa Imatran ja Balticconnectorin välillä.

Tämän hetkisen arvion mukaan Suomen kulutus voitaisiin teknisesti arvioiden kattaa täysin Imatran kautta ja suurilta osin Balticconnectorin kautta.

Suomen järjestelmässä ei ole käynnissä huoltoja, jotka rajoittaisivat siirtokapasiteetteja. Kesälle on suunniteltu vuosihuoltoja, mutta näiden aikataulu joustaa mikäli on tarpeen.

Suomen markkinan toiminta kaasun saantihäiriön aikana

Järjestelmävastaavan toimintaperiaatteet poikkeustilanteessa

- Järjestelmävastaavan tehtävänä on tasapainottaa Suomen kaasujärjestelmä fyysisesti ja kaupallisesti kaikissa olosuhteissa
- Markkinaehtoisuutta ylläpidetään mahdollisimman pitkään
- Asiakkaiden tasapuolista kohtelua ylläpidetään markkinaehtoisuuden vallitessa
- Hätätilassa tai valmiuslain mukaisessa tilanteessa tuetaan kansallisten viranomaisten ohjeistuksia siitä kuinka kaasua alueella jaetaan
- Toimitusvarmuusasetuksen mukaisten suojattujen kaasunkäyttäjien toimitukset tulee varmistaa

Suomen markkinan toiminta kaasun saantihäiriön aikana

Miksi kaasujärjestelmän tasapaino on tärkeä saavuttaa nopeasti?

- Gasgridin putkilinjavarasto mahdollistaa järjestelmän merkittävän fyysisen epätasapainon tilanteesta riippuen joistakin tunneista noin vuorokauteen.
- Putkilinjavaraston riittävä taso on edellytys sille, että kaikki kaasuverkon asiakkaat voivat kaasua teknisesti käyttää
- Mikäli järjestelmän fyysinen tasapaino ei toteudu ja kaasun käyttö on pitkään suurempaa kuin järjestelmään syöttö, uhkaa kaasun käytön edellytykset loppua kaikilta kaasujärjestelmän asiakkailta suojatut asiakkaat pois lukien.

Miten markkinan ohjaaminen on muuttunut markkinan avauduttua ja miksi?

- Ennen kaasumarkkinan avautumista, kaasun tukkutoimituksista vastasi yksi toimija ja kaikki toimitus toteutettiin yhdestä hankintalähteestä. Tällöin mahdollisessa kaasun saantihäiriössä oli perusteltua jakaa niukkuutta tasapuolisesti koko markkinalle leikaten kaikkien kaasunkäyttäjien vahvistettuja toimituksia.
- Markkinan avauduttua järjestelmässämme toimii useita tukkutoimittajia ja kaasua on mahdollista toimittaa useasta hankintalähteestä. Näin ollen mahdollisessa yhteen hankintalähteeseen kohdistuvassa saantihäiriössä ei ole perusteita lähteä jakamaan niukkuutta aiemmin käytössä olleen mallin mukaisesti. Siirtoverkonhaltija ei voi puuttua jäljelle jääneen hankintalähteen toimituksiin, vaan markkinan uudelleen ohjautuminen tulee tapahtua markkinaperusteisesti toimijoiden itsensä välillä.

Suomen markkinan toiminta kaasun saantihäiriön aikana

ENNAKKOVAROITUSTASO

- Kaasutoimituksissa on häiriö, joka aiheuttaa epätasapainon Suomeen syötetyn ja Suomessa käytetyn kaasumäärän välille. Tapahtuma on kokoluokaltaan ja ennakoidulta kestoltaan sen kaltainen, että järjestelmävastaava joutuu käynnistämään markkinan kaupallisen ohjaamisen tasapainotilan saavuttamiseksi
- Järjestelmävastaava ilmoittaa markkinalle asiasta viipymättä UMM-viestillä Get Balticin UMM-alustalla
- Järjestelmävastaava rajoittaa rajasiirtojen nominaatiot vastaamaan muuttunutta tilannetta. Järjestelmävastaava ei voi hyväksyä nominaatioita, joille ei ole vahvistusta sekä kaasun toimittajalta että maahantuojalta. Nominaatioiden rajoitus aiheuttaa kaupallisen epätasapainon Suomen järjestelmään, mikäli kaasuntuontia ei kasvateta muista lähteistä tai mikäli kaasun kulutus ei mukaudu uudelle tasolle
- Järjestelmävastaava pyrkii ohjamaan markkinan tasapainoa käymällä kauppaa Get Baltic kaasupörssissä tai hankkimalla kaasua mahdollisuuksien mukaan tasehallintapalvelusopimusten avulla. Toimet nostavat tasekaasun myyntihintaa ohjaten markkinaa tasapainoon

Markkinan toiminta on täysin markkinaehtoista eikä toimijoille ole asetettuna rajoitteita kaasun käyttöä koskien, vaan tasapainoa haetaan ohjaamalla toimintaa kaupallisesti.

Suomen markkinan toiminta kaasun saantihäiriön aikana

HÄLYTYSTASO

- Mikäli järjestelmävastaavan suorittamien kaupallisten ohjauskeinojen avulla ei saavuteta järjestelmän tasapainoa, siirrytään hälytystasolle, jossa järjestelmävastaava määrää tasevastaavat tasapainottamaan kaasun käyttönsä suhteessa kaasun hankintaan.
- Hälytystasolle siirtyminen voi tapahtua tilanteesta riippuen nopeastikin, mikäli järjestelmän epätasapaino on suuri suhteessa kaupallisten ohjaustoimien oletettuun vaikuttavuuteen ja mikäli järjestelmävastaavalla ei ole mahdollisuutta toimittaa tasekaasua riittävissä määrin markkinalle.
- Siirtoverkonhaltija ja jakeluverkonhaltijat valvovat kaasun käyttöä suhteessa järjestelmävastaavalle annettuun tietoon toimitusten jatkuvuudesta. Tarvittaessa verkonhaltijat katkaisevat fyysisen toimituksen niihin kohteisiin, joihin ei ole vahvistettua toimitusta, ja jotka eivät mukaudu tilanteeseen.
- Markkinatoimijoiden velvoitteena on tasapainottaa positionsa mahdollisimman tarkasti – pienet poikkeamat taseessa käsitellään järjestelmävastaavan kanssa tasekaasun ostona/myyntinä tasehallinnan ehtojen mukaisesti. Mikäli tasekaasun hintaa ei voida määrittää pyritään sopimaan vaihtoehtoisesta toimintamallista, jossa edellisen päivän tasepoikkeama siirtyy seuraavalle päivälle.
- Järjestelmävastaava turvaa kaasun toimitusvarmuusasetuksen mukaisten suojattujen asiakkaiden kaasun saannin putkilinjavarastostaan, mikäli näiden velvoitettu toimittaja on teknisestä syystä kyvytön toimittamaan kaasua (varautuminen on LNG-peräistä). Tällöin järjestelmävastaava sopii jälkikäteen siitä kuinka putkilinjavarastosta käytetty kaasu kompensoidaan järjestelmävastaavalle.

Markkinan toiminta jatkuu markkinaehtoisena – toimijat joilla on kaasua hankittuna, voivat sitä käyttää tai myydä eteenpäin. Osapuolet voivat käydä kauppaa kaasuenergiasta kahdenvälisenä kauppana (OTC) tai pörssin välityksellä.

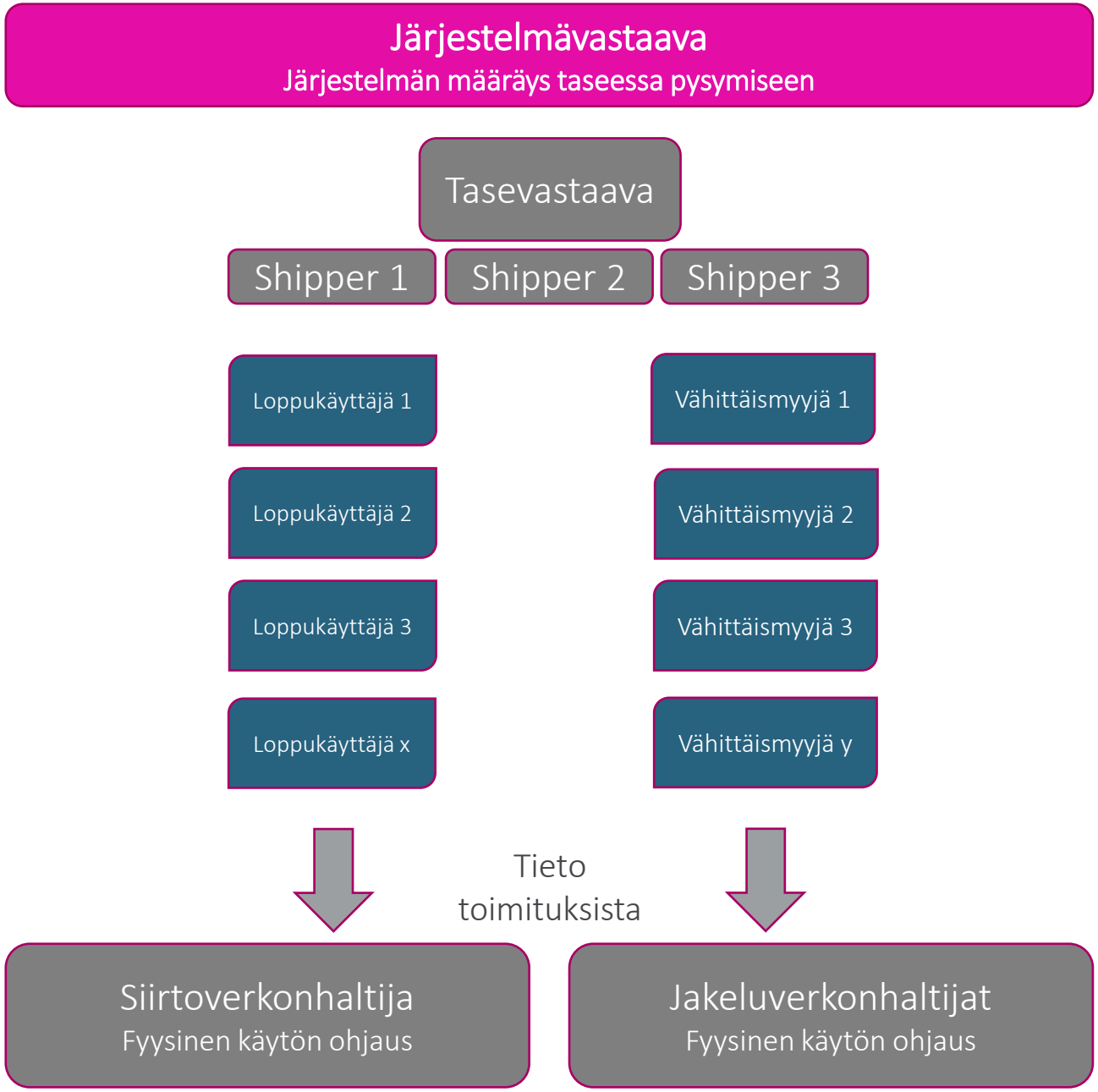
Järjestelmävastaava
Järjestelmän määräys taseessa pysymiseen
Tasevastaava
Shipper 1
Shipper 2
Shipper 3
Loppukäyttäjä 1
Loppukäyttäjä 2
Loppukäyttäjä 3
Loppukäyttäjä x
Vähittäismyyjä 1
Vähittäismyyjä 2
Vähittäismyyjä 3
Vähittäismyyjä y
Tieto toimituksista
Siirtoverkonhaltija
Fyysinen käytön ohjaus
Jakeluverkonhaltijat
Fyysinen käytön ohjaus

Suomen markkinan toiminta kaasun saantihäiriön aikana

HÄTÄTASO

- Mikäli järjestelmän tasapainoa ei edelleenkään saavuteta tai yhteiskunnan toiminta on uhattuna, voi Huoltovarmuuskeskus julistaa hätätilan.
- Suojattujen asiakkaiden kaasun toimitukset turvataan tarvittaessa Mäntsälän LNG-syötön avulla. Gasgrid tarjoaa velvoitevarastoinnin piirissä oleville suojatuille asiakkaille riittävän syöttötehon järjestelmään, kun siirtoverkon paine on laskenut alle 10 barg.

Osapuolten vastuut poikkeustilanteessa

Järjestelmävastaava (Gasgrid Finland) vastaa Suomen kaasujärjestelmän tasapainon ylläpidosta. Pyrkii hankkimaan tasekaasua toimitettavaksi markkinalle, jotta voimakkaammat käytön ohjaustoimet voidaan välttää.

Siirtoverkonhaltija (Gasgrid Finland) tarjoaa kaasun siirtopalveluita fyysisen siirtojärjestelmän suorituskyvyn rajoissa. Mikäli järjestelmävastaava joutuu määräämään tasevastaavat pysymään taseessaan, siirtoverkonhaltija varautuu tarvittaessa rajoittamaan kaasun toimituksia yksittäisiin siirtoverkon loppukäyttöpaikkoihin, joihin ei ole vahvistettua toimitustietoa.

Tasevastaavat shipperit vastaavat järjestelmävastaavalle oman taseryhmänsä toiminnasta. Mikäli järjestelmävastaava joutuu määräämään tasevastaavat pysymään taseessaan, tasevastaavien tulee arvioida oman taseryhmänsä sisällä kaasutoimitusten jatkuvuutta suhteessa tarjolla olevaan kaasuenergian hankintaan.

Vähittäismyyjät: Mikäli järjestelmävastaava joutuu määräämään tasevastaavat pysymään taseessaan, jakeluverkon vähittäismyyjien tulee arvioida vastuullaan olevia toimituksia suhteessa tasevastaavalta shipperiltä tai shipperiltä tulevaan tietoon koskien omaa kaasutoimituksen jatkoa. Vähittäismyyjän tulee ilmoittaa toimitusten jatkuvuudesta käyttöpaikkakohtaisesti Gasgridille sekä kutakin käyttöpaikkaa koskevalle jakeluverkonhaltijalle.

Jakeluverkonhaltijat: Mikäli järjestelmävastaava joutuu määräämään tasevastaavat pysymään taseessaan, jakeluverkonhaltijoiden tulee nostaa toimintavalmiuksiaan siten, että ne pystyvät tarvittaessa rajoittamaan kaasun toimitusta yksittäisiin käyttöpaikkoihin, joihin ei ole vahvistettua toimitustietoa.

Loppukäyttäjät (pois lukien suojatut) vastaavat omasta varautumisestaan eri skenaarioihin kaasun hankinnan ja/tai kysyntäjouston avulla. **Kannustamme kaasun käyttäjiä käymään keskustelua toimittajien kanssa erilaisten skenaarioiden mukaisesta kaasun toimituksesta.**

Viestintä poikkeustilanteessa

- Gasgrid tiedottaa markkinaa viipymättä Get Baltic UMM-alustan kautta merkittävistä markkinaa koskevista asioista, kuten:
  - Markkinalle tarjottavat siirtokapasiteetit ja näiden muutokset Imatralla sekä Balticconnectorissa
  - Mahdolliset kaasun toimitushäiriöt ja näiden välittömät markkinan ohjausvaikutukset – nominaatioiden rajoitus
  - Järjestelmävastaavan markkinan ohjaustoimenpiteet

  https://umm.getbaltic.com/public-umm

- UMM-viestien ohella poikkeustilanteen tilannetietoa julkaistaan Gasgridin internetsivuilla: www.gasgrid.fi

- Varmistaakseen markkinan riittävän nopean ohjautuvuuden Gasgrid pyrkii olemaan yhteydessä kaikkiin tarvittaviin tahoihin puhelimitse.

- **Kaasunkäyttäjien tulee ensisijaisesti keskustella toimittajien kanssa siitä kuinka toiminta jatkuu**. Gasgrid on yhteydessä kaasun käyttäjiin mikäli kaasun teknisessä toimittamisessa yksittäisiin toimituskohteisiin havaitaan riskiä siirtojärjestelmän alentuneen paineen tai muun teknisen syyn johdosta.

- Gasgrid kannustaa toimijoita varmistamaan etukäteen oman toiminta-alueensa osapuolten yhteystiedot operatiivisen toiminnan tehostamiseksi. Muun muassa kaasun datahubissa on yhteistiedoille varattu paikka, jota toivomme osapuolien täyttävän.

Etukäteen esitetyt kysymykset

1) Miten voi pysyä tarkkaan taseessa, kun mittaustiedot jakeluverkoista tulevat viiveellä kaasuvuorokauden jälkeen? Ennustetarkkuus ratkaisee kuinka lähelle kulutusta (tasetta) päästään

Vastaus: Taseessa pysymisen osalta ymmärrämme haasteen, joka syntyy tiedon epätarkkuudesta ja viiveestä. Suomen kaasujärjestelmän näkökulmasta olisi kuitenkin tärkeää, että kulutus vastaisi maksimissaan järjestelmään syötettyä määrää ja siten tasevastaavien tulisi pyrkiä taseeseen. Tavoitteena tilanteessa olisi saada voimakas kaupallinen ohjaus taseen ylläpitämiseen nostamalla tasekaasun hintaa hyvin korkealle tasolle. Yksi mahdollinen vaihtoehto voisi myös olla seurata tasevastaavien tasetta kumulatiivisesti siten että edellisen päivän poikkeama siirtyisi seuraavalle.

2) Mitä tarkoitetaan ” Tarvittaessa fyysisiä toimituksia rajoitetaan niihin kohteisiin, joihin tase-vastaavat eivät ole vahvistaneet toimitusta”?

Vastaus: venttiilien sulkemista ja siten kaasun käytön päättymisen varmistamista

3) Kuinka toimituksia rajoitetaan käytännössä, käytännön toimenpiteet?

Esimerkkitilanne: jos kaasusta on niukkuutta, mutta pystyttäisiin ainakin osittain jatkamaan toimituksia myös ei-suojatuille asiakkaille: esimerkiksi toimitetaan kaikille ei-suojatuille asiakkaille vain 80% kaasusta (suojatuille asiakkaille tietysti 100%), millä perusteella / miten toimituksia käytännössä rajoitetaan ei-suojatuille asiakkaille, yksittäisille käyttöpaikoille

Vastaus: jos taseryhmässä päädytään siihen että toimituksia leikataan esimerkiksi kaikilta ei-suojatuilta tietyllä osuudella, niin tällöin käytön rajoittumisen tulee tapahtua määräämällä käyttöpaikkoja tietylle tehotasolle jolloin käyttöä tulee myös valvoa tavalla tai toisella.

Etukäteen esitetyt kysymykset

4) Tilanne jossa siirtoverkon paine laskee ja siirrytään vaiheeseen jossa kaasun jakelu tulee turvata suojatut asiakkaille. Tarkoittaako tuo termi vahvistetuista toimituksista myös niitä asiakkaita jotka ovat hankkineet tällaiseen tilanteeseen varmuusvarastosta toimitettua kaasua? Kuinka jakeluverkonhaltija saa tiedon tällaisista asiakkaista?

Vastaus: Gasgrid turvaa toimitukset teknisesti toimitusvarmuusasetuksen mukaisille suojatuille asiakkaille siltä osin kun velvoitevarastoinnin piirissä oleva taho on estynyt hyödyntämään ennalta valitsemaansa suojausratkaisua siirtojärjestelmän teknisestä tilasta johtuen – eli jos siirtoverkon paine estää LNG peräisen kaasun syötön järjestelmään.

Lisäksi mikäli viranomaiset, kuten ELY määrittävät toimitusvaateen muihinkin käyttöpaikkoihin, Gasgrid tukee kaasun siirtoa tämän mukaisesti.

Mikäli kaasun käyttäjät ovat ostaneet erillisen suojauspalvelun toimittajalta, vastaa toimittaja tämän suojauksen toteutumisesta hankkimalla energian ja siirron normaaliin tapaan asiakkaalle – tämänkaltaista kaasua ei voida toimittaa Gasgridin putkilinjavarastosta.

5) Suojatut asiakkaat = kotitalousasiakkaat. Jakeluverkon asiakkaina on useita erilaisia keskikokoisia ja pienempiä vanhainkoteja, kokonaisuuteen sisältyvät palveluasuminen, tehostettu palveluasuminen, laitoshoito ja lyhytaikainen asuminen. Sisältyvätkö nämä myös tähän samaan kokonaisuuteen ”kotitalousasiakkaat”?

Vastaus: HVK

Etukäteen esitetyt kysymykset

6) Mikä on järjestys, jonka ELY määrittää valmiuslain alla, jos kaasua joudutaan säätelemään? ”Elyt määrittävät toimialueillaan ne tarkoitukset, joihin maakaasun käyttö on valmiuslain 1 momentin nojalla sallittu.” Onko se toimintokohtaista, esim. sairaalat ensin sitten muute vai yrityskohtaisesti määritelty järjestys vai miten? Meidän alueella asiaa kysyttiin Ely:stä ja eivät osanneet vastata, vaan laittoivat sen ministeriöön selvitettäväksi.

Vastaus: HVK

7) Asiakkaat on kysyneet paljon myös siitä kuinka paljon kaasua on Suomessa varastoituna ja kuinka pitkälle se riittää tyyppisiä kysymyksiä.

Vastaus: Siirtojärjestelmän hyödynnettävissä oleva kaasuvarasto on rajallinen ja siten markkina on tasapainotettava verrattain nopeasti, jotta toimituskyky kaikille siirtoverkkoon liittyneille asiakkaille voidaan säilyttää.

Velvoitevarastonnin kautta varastoitu energia: HVK

Etukäteen esitetyt kysymykset

8) Olisi hyvä selkeyttää aivan käytännön tasolle asti eri toimijoiden roolit poikkeustilanteissa, velvoitteet ja toimintamallit:

- järjestelmävastaava
- tasevastaavat
- kaasun myyjät
- kaasun jakelijat

Tällä tavalla voimme etukäteen varautua toimintaan, vältytään päällekkäiseltä tekemiseltä ja ainakin varmistetaan että kaikki ei odota jonkun toisen tekevän jotain à kukaan ei tee mitään.

Vastaus: käydään keskustellen läpi siltä osin kuin esitys ei ole avoimiin asioihin vastannut

9) Onko olemassa olennainen riski, että mahdollisista kaasun rajoitustoimista tulee juridisia/taloudellisia seurauksia myyjille/jakelijoille? Tässä asiassa olisi hyvä olla mahdollisimman yhtenäinen viestintä- ja toimintamalli alan toimijoiden kesken epäselvyyksien välttämiseksi.

Vastaus: tähän emme siirtoverkonhaltijana osaa ottaa kantaa, sillä emme tunne markkinan toimitussopimusten sisältöä

Mahdollisuus esittää kysymyksiä